

"תורתך שעשועי"

יו"ל ע"י בית מדרש לבעלי בתים ולגמלאים - גני הדר פתח תקוה

ראש הכולל - הרב זכריה אינגבר. עורך הגיליון - הרב שמואל אינגבר.

"ונעמן... היה גבור חיל מצורע" (מן ההפטרה, מלכים ב', ד', מ"ב - ה', י"ט)

הקדמה - בספר **מלכים א'** פרק כ"ב מסופר על המלחמה של ארם בישראל שבה נהרג אחאב ע"י איש שמשך בקשת לתומו, וחז"ל אומרים שזה היה נעמן. ובספר **מלכים ב'** מפרק ב' עד פרק ד' מסופר על מספר נסים שנעשו ע"י אלישע הנביא לאחר שקיבל את כוחו מאליהו הנביא שעלה בסערה השמימה, וביניהם: הנס שעשה לאשת עובדיה עם השמן, עם האשה השונמית שבירך אותה בלידת בנה ואח"כ בהחייאתו לאחר שמת. הנס של הצלת בני הנביאים מסם המוות שהיה בסיר. ולבסוף הנס עם האיש שהביא לאלישע עשרים לחם שעורים, ובכל זאת הספיק למאה איש, ועוד הותירו. ובפרק ה' מסופר על כך שגדודי ארם שבו נערה קטנה מארץ ישראל והיתה משרתת לאשת נעמן, ועל נעמן שנהיה מצורע ואלישע מסיר ממנו את הצרעת, ונעמן מגיע לאמונה בה' ואומר: **"הנה נא ידעתי כי אין אלקים בכל הארץ כי אם בישראל"** (שם, ה', ט"ו). **רעיון מרכזי** - **ונראה לומר**, כפי שנבחר לקמן, שרבים מההתרחשויות בפרקים אלו נועדו בשביל שנעמן יגיע למסקנה הזו, וזוה יתקדש שם ה' **בישראל ובעולם כולו**.

ענין א' - תמיהה על תחילת ההפטרה - פרשת 'תזריע' עוסקת בצרעת הבאה על האדם, וכן ההפטרה שקוראים בשבת זו, לקוחה מספר 'מלכים א', פרק ה', ששם מסופר על הצרעת שדבקה בנעמן שר צבא ארם, ואלישע הנביא מרפא אותו מצרעתו. אך יש לתמוה, מדוע צירפו להפטרה זו את ארבעת הפסוקים האחרונים של פרק ד', שם מסופר על הנס שהיה עם האדם שהביא עשרים לחם שעורים לאלישע הנביא, ונס זה לא קשור כלל לפרשת השבוע, ולא קשור לענין הצרעת. **ונראה לומר**, שאולי הקדימו את הנס של הלחם שהספיק לרבים, ללמדנו, שבכדי להשפיע על הגויים שיאמינו באלוקי ישראל, צריכים קודם בני ישראל עצמם שיתחזקו באמונה בה', ודבר זה ישפיע גם על הגויים, אך אם ישראל עצמם לא מאמינים ביכולת ה', יהיה קשה להשפיע על הגויים.

ענין ב' - ונשא פנים - מסביר בעל 'מצודות דוד': "הכל היו נושאים לו פנים לכבודו, כי על ידו באה תשועה לארם". ולפי המובא בהמשך שהוא משך בקשת לתומו, ולא התכוון כלל, מדוע זכה לכבוד כזה גדול? הביטוי - **ונשא פנים** מזכיר את הברכה - **ישא ה' פניו אליך**. ולפי זה, **אולי ניתן לומר**, שהוא היה נושא פנים ע"י ה', שה' נשא פנים אליו, כפי שמובא מיד אח"כ - **כי בו נתן ה' תשועה לארם**, לומר, שה' נשא אליו פנים, בזה שבו נתן ה' תשועה לארם. וה' נשא פניו אליו להגדילו בעיני העם, בכדי שיוכל אח"כ, לאחר שהתרפא מצרעתו, להשפיע מאמונתו בה' על כל בני ארם.

ענין ג' - כי בו נתן ה' תשועה לארם: "ונעמן שר צבא מלך ארם היה איש גדול לפני אדניו ונשא פנים כי בו נתן ה' תשועה לארם" (ה', א'). איזו תשועה? אומר 'רש"י': "הוא משך בקשת לתומו, והרג את אחאב". מתכוון לנאמר במלחמת ארם בישראל: **"ואיש משך בקשת לתמו ויכה את מלך ישראל בין הדבקים ובין השריון"** (מלכים א', כ"ב, ל"ד). ומובא שם **בילקוט שמעוני**: "א"ר יהודה בר' סימון זה אחד מן הדברים שהשליט הקב"ה את הרך בקשה, ואלו הן חץ נעמן שהכה את אחאב ונכנס לתוך השריון" (רמז רכ"ב).

ואיש משך בקשת לתומו - לתומו, ללמדנו, שעשה זאת בלא שהתכוון דווקא לאחאב, אלא שמאת ה' היתה זאת שאחאב ינהג. 'רש"י': "לתומו - לא ידע שהוא מלך ישראל". **מצודות דוד**: "בתמימות, שלא נתכוון לאחאב, שהרי לא היה ניכר". וכנאמר בפסוק ל': **"ויתחפש מלך ישראל"**. 'רד"ק' מגדיל את הנס בהביאו את תרגום 'יונתן', שנעמן כלל לא כיון את הקשת ימינה או שמאלה אל אדם מסוים, אלא ירה את הקשת סתם למולו.

ונראה לומר, שמאת ה' היתה זאת, שלא רק שהדבר הביא למותו של אחאב, אלא גם שהתשועה תהיה לארם דווקא ע"י נעמן, בכדי שזה יגרום לו לבוא אח"כ אל הנביא, להתרפא מצרעתו, ולהגיע לאמונה בה' אלקי ישראל. **וחיזוק לדבר**, שלאחר שנעמן הרג את אחאב, שם היה צריך להופיע שהיה איש גדול ונשוא פנים כי בו נתן ה' תשועה לארם, ומדוע כתוב רק כאן **במלכים ב' פרק ה'**? אלא, שכל הצלחתו משמים, היתה רק בשביל, מה שיקרה איתו כאן בעקבות הצרעת. **ועוד**, שבפסוק מודגש: **"כי בו נתן ה' תשועה לארם"**, ואם היתה המטרה היתה רק להמית את אחאב, זה היה יכול להתבצע ע"י כל איש צבא אחר, אלא משמע שדווקא **בו נתן ה' תשועה לארם**, בכדי שאמונתו בה' תוכל להשפיע גם על אחרים מבני עמו, בהיותו איש גדול ונשוא פנים.

ענין ד' - והאיש היה גבור חיל מצורע - חלק זה של הפסוק קצת תמוה. כי את השבח שהיה - **גבור חיל**, היה מתאים להביא בחלק הראשון של הפסוק, בין השבחים שהיה איש גדול ונשוא פנים. ומנוסח הפסוק נראה שיש קשר בין היותו - **גבור חיל** להיותו - **מצורע**, ואם כן מה הקשר? **ובמיוחד** שפעמיים מופיע בפסוק **והאיש**: בתחילת הפסוק: "ונעמן... היה איש גדול לפני אדניו", ובחלק השני של הפסוק: **והאיש היה גבור חיל**, והיה אפשר לכתוב רק עם וא"ו החיבור - **וגיבור חיל**, ומשמע שזה ענין נפרד. **ועוד**, שלגבי תיאורו כמצורע, היה צריך לכתוב עם וא"ו החיבור - **ומצורע**, ומדוע כתוב ברצף **והאיש היה גבור חיל מצורע**? ואמנם, **רד"ק** מפרש שאלו שני עניינים שונים ואומר: **"כי היה גבור חיל והיה מצורע"**, אך מנוסח הפסוק משמע שהם קשורים זה בזה. ואכן, בעל **מצודות דוד** מקשר ואומר: "גבור חיל מצורע - כאומר, הנה בהיותו גבור חיל, חשק לרדת בכל עת אל המלחמה, ומפני צרעתו מנע, והיה מיצר בעבור זה". ומדבריו, לא ברור, ממתני הוא היה מצורע, ומדוע באה עליו הצרעת. **נעמן הצטרע בגלל שביית הנערה** - **מלבי"ם** סובר שהוא לא היה חולה, ומתוך כך נהיה מצורע, אלא היה גיבור חיל, ולמרות זאת היה מצורע, ולא מתוך מחלה אלא כעונש משמים, על כך שהגדודים שלו פשטו על ארץ ישראל ולקחו בשבי נערה קטנה.

נעמן הצטרע בכדי שיבוא לאלישע וירפא אותו - האירוע של שביית הנערה מוזכר רק בפסוק ב', לאחר שמוזכר שהיה מצורע, ולפי סדר הפסוקים נראה שהיה מצורע לפני כן. **ומה עוד**, שנאמר בעבר - **והאיש היה גבור חיל מצורע**. ובפסוק ב' נאמר - **וארם יצאו גדודים** כאילו זה היה אחר כך. **ונראה לומר**, שהצרעת קדמה, והסיבה לצרעתו היתה, בכדי שיבוא לאלישע ויתקדש שם ה' בעולם.

ענין ה' - וארם יצאו גדודים וישבו מארץ ישראל נערה קטנה ותהי לפני אשת נעמן - **נראה לומר**, שגם אירוע זה, שגדודי ארם שבו נערה קטנה מארץ ישראל, ושהיא הפכה להיות משרתת דווקא בבית נעמן, מאת ה' היתה זו, רק בשביל שאותה נערה, תספר לגבירתה על כוחו של אלישע הנביא לרפא את נעמן מצרעתו, ויכיר באלוקי ישראל, וכנאמר בפסוק ג': "ותאמר אל גברתה אחלי אדני לפני הנביא אשר בשמרון, אז יאסף אתו מצרעתו".

ענין ו' - "אחלי אדני לפני הנביא... אז יאסף אתו מצרעתו" - הנערה אומרת שהוא צריך להפיל תחנותיו לפני הנביא. **ונראה מדבריה**, שהוא צריך לבוא בעצמו לפני הנביא, ואינו יכול לשלוח שליח. **ועוד**, שכתוב: **"אז יאסף אתו מצרעתו"**, שרק **'אז'** - כאשר יבוא בעצמו לפני הנביא רק **אז** יאסוף אותו מצרעתו. **ונראה**, שיש לחזק רעיון זה **מדיני תפילה**, שאדם המתפלל צריך לכוון בדעתו שהוא עומד לפני הקב"ה, וזו היא כוונה הכרחית לקבלת התפילה. וכן בסוף הפרשה אומר אלישע: **"חי ה' אשר עמדתני לפניו"**.

ענין ז' - "ויאמר מלך ארם לך בא ואשלחה ספר אל מלך ישראל" - אומר לו מלך ארם: **"לך בא ואשלחה ספר אל מלך ישראל"**. ונברר את פשר - **'לך בא'**. אם מבקש ממנו שיבוא אליו, בכדי שיתן לו ספר אל מלך ישראל, היה צריך לומר הפוך - **'בא לך'**. **ועוד**, יש לשאול, אם נעמן רוצה ללכת לאלישע הנביא, מדוע מלך ארם שולח איתו אגרת למלך ישראל? בעל **'מצודות דוד'** מפרש: **"לך בא. אל הנביא. אל מלך ישראל. שהוא יצוה את הנביא על זאת"**. כלומר, אין הכוונה שנעמן יבא אל מלך ארם, אלא שילך לארץ ישראל, ויבא אל מלך ישראל שהוא יצווה את הנביא.

אך **ניתן להקשות**, שלפי סדר הדברים: **"לך בא ואשלחה ספר אל מלך ישראל"**, משמע שנעמן יבא למלך ארם, וישלח איתו ספר. ולפי דברי בעל **'מצודות דוד'** היה צריך לכתוב: **"לך ואשלחה ספר, ובא אל מלך ישראל"**. **ועוד**, שמלך ארם ידע שמלך ישראל לא מאמין בנביא אלישע אלא בנביאי הבעל, ולא ישלח את נעמן אל הנביא. **ועוד**, שלאחר שמלך ישראל מקבל את האיגרת, הוא מבין שהוא עצמו מתבקש לרפא את נעמן. **ועוד**, שבפסוק ו' משמע, שמלך ארם מבקש ממלך ישראל עצמו לרפא את נעמן: **"ועתה כבוא הספר הזה אלך הנה שלחתי אליך את נעמן עבדי ואספתו מצרעתו"**. **ונראה לומר**, שפירוש המילים - **'לך בא'**, שבתחילה נתן הסכמתו ואמר לו - **'לך'**, אך מיד אח"כ עלה לו רעיון לשלוח ספר אל מלך ישראל, וחזר ואמר לו: **"בא ואשלחה ספר"**. וכוונתו היתה, ושוב **בהשגחה אלוקית**, שרצה להראות למלך ישראל, שהוא שוגה בכך שאינו מאמין בנביא ישראל.

כי **יש להניח**, שמלך ארם האמין בנביא שבישראל, שהרי הנביא **'מיכיהו בן ימלא'** ניבא שמלך ארם ינצח את אחאב, ואילו אחאב לא האמין בו, וציווה לשים אותו בבית הכלא. **ויש להניח**, שמלך ארם שמע על כך מפי הנערה שנלקחה בשבי. ואפשר לדייק מדברי נעמן: **"כזאת וכזאת דברה הנערה"**. ומדוע פעמיים? **אחד** לענין **'אלישע'** שירפא אותו, **והשני** על הנביא **'מיכיהו בן ימלא'** שניבא על נצחוננו.

ענין ח' - "וישלח אל המלך... יבא נא אלי וידע כי יש נביא בישראל" - אלישע שולח למלך ומבקש ממנו שישלח את נעמן אליו וידע כי יש נביא בישראל. **ויש לשאול**: א. אם מלך ישראל לא שלח את נעמן אל אלישע, מדוע אלישע עצמו יוזם זאת? ב. מהפסוק - **'וידע כי יש נביא בישראל'** נראה, שהכוונה היא שנעמן ידע שיש נביא בישראל, אך נעמן כבר יודע זאת מסיפורי הנערה. **ועוד** שהוא בא במיוחד מארם אל הנביא שבישראל, אז הוא יודע שיש נביא בישראל? **ואולי**, הנביא אלישע יודע את תוכניתו של ה', להפנים למלך ישראל שיש נביא בישראל, ולכן יוזם את הפנייה למלך ישראל. **ויתכן**, שהוא רומז במילה הסתמית - **'וידע'**, שמלך ישראל ידע שיש נביא בישראל.

ענין ט' - "ויבא נעמן... ויעמד פתח הבית... וישלח אליו אלישע מלאך לאמר הלך ורחצת שבע פעמים בירדן" - למה אלישע לא יצא בעצמו אל נעמן, אלא שלח אליו שליח? ואכן, נעמן קוצף על כך, ומחליט לחזור לארצו. **ונראה לומר**, שהמטרה העיקרית של אירוע הצרעת לנעמן היתה, שיאמין באלוקי ישראל. ואם הנביא היה יוצא ורואה את נעמן, והצרעת שעל גופו, היה נעמן יכול לחשוב, שהריפוי הוא מעשה הנביא עצמו, שיש לו יכולת ריפוי ע"י שרואה את האדם ואת הנגע. לכן, אינו יוצא אליו, להראות לו שהריפוי לא קשור כלל לראיית האדם ונגעו ואין לו שום יכולת עצמית, אלא הכל בדבר ה', וכמו שאכן קורא לבסוף. ורואים בהמשך, שלאחר שנעמן נטהר וחזר אל אלישע נאמר: **"ויבא ויעמד לפניו"**, ומשמע שאז אלישע יצא אליו, כי הגיע למסקנה שאין כאלוקי ישראל.

ענין י' - "הלא טוב אבנה ופרפר נהרות דמשק מכל מימי ישראל הלא ארוץ בהם וטהרתי" - שהטעות של נעמן היתה, שהוא חשב, שהכוח האלוקי שולט רק בדברים רוחניים, ואין הוא שולט על הטבע. והנה, עכשיו רואה, שהנביא לא עושה פעולה רוחנית וקורא בשם ה' ומניף ידו אל המקום ומרפא אותו, אלא אומר לו לעשות פעולה טבעית לרחוץ בירדן. והוא תמה, כיצד מימי הירדן ירפאו אותו, והרי נהרות דמשק טובים יותר, והוא ילך וירחץ בהם ויטהר. ויש מפרשים שכוונתו לומר, שהרי הוא כל יום רוחץ בנהרות דמשק ואינו נטהר, אז איך יטהר מימי הירדן. **ונראה לומר**, שהמטרה של ההיטהרות דווקא ע"י רחיצה במימי הירדן, היא בכדי להראות לו, שאלוקי ישראל שולט גם על הטבע, וגם אם נהרות דמשק טובים יותר, אך אם ה' לא נותן בהם את הכוח לרפא הם לא ירפאו, ואילו מימי הירדן שנראים פחותים בעיניו, אך אם ה' יתן בהם את הכוח, הם ירפאו אותו. והמספר של **שבע** טבילות, בא לומר לו שכמו שהמספר **שבע** מבטא את הטבע שנוצר בשבעה ימים, כך ה' שולט בטבע ומכניס בו כוחות ריפוי.

ענין י"א - "ויאמר הנה נא ידעתי כי אין אלקים בכל הארץ כי אם בישראל, ואתה קח נא ברכה מאת עבדך. ויאמר חי ה' אשר עמדתני לפניו אם אקה, ויפצר בו לקחת וימאן" - למה אלישע סירב לקחת ממנו את המתנה? **'רש"י'** אומר שבכסף הזה מעורבים כספים של עבודה זרה. **ונראה לומר**, שמכיוון שהמטרה העיקרית כאן היתה, שנעמן יכיר שאין אלקים בכל הארץ כי אם בישראל, אז אם אלישע היה לוקח ממנו את המתת, זה היה פוגם בקידוש ה', ורק פעולת הריפוי ללא כל כוונת רווח כספי מכך, מוכיחה את עליונותו של הקב"ה. **ועוד**, **ניתן לומר**, שיש ללמוד מכאן, שכל מי שה' נתן לו כוחות של ברכה וריפוי, אסור לו לקבל מתת עבור זה, כי כל כוחו בא לו מידי ה', ומעצמו אין לו כלום.

מתי מותר לנביא לקבל מתנה ומתי אסור - ועוד, יש לומר, שאנו רואים שההפטרה מתחילה באיש שהביא עשרים לחם שעורים לנביא, והנביא מקבל ממנו, וההפטרה מסתיימת בזה שהנביא לא רוצה לקבל מנעמן. ומה ההבדל בין שני המקרים? **אלא**, שבתחילת ההפטרה מדובר על אדם שהביא את הלחם לא כתמורה לברכה או ריפוי אלא מרצון לפרנס את אלישע ותלמידיו, ואת זה וודאי מותר לקחת, ולמצווה ייחשב הדבר, וההפטרה מסיימת בזה שאין לקחת מתנה עבור ברכה או ריפוי. ובדברים אלו, אנו מוצאים הסבר נוסף, מדוע צירפו להפטרה שעוסקת בצרעת גם את הסיפור עם האיש שהביא את הלחם לאלישע הנביא.

לעילוי נשמות - הגיליונות של כל השנה כולה וכן הלימוד של כל השנה כולה מוקדשים לע"נ אחד מחשובי לומדי הכולל 'תורתך שעשועי' - ר' משה חיים בן שרגא פייבל הלוי שוורץ ז"ל שנלב"ע.

לע"נ ר' אברהם הכהן בן חנום ז"ל מלומדי הכולל 'תורתך שעשועי' שנלב"ע. ולע"נ ר' אדמונד רפאל בן ז'היה.

הסיעורים מתקיימים בזית הכנסת חניכי הישיבות - רח' מנחת שלמה 3 גני הדך פתח תקוה

שעה 11.15 - שיעור בגמרא מסכת עירובין. שעה 12:00 - שיעור באור החיים הקדוש.

ביום ה' שיעור בפרשת השבוע (שיעור זה מתפרסם בסוף השבוע בבתי הכנסת בעלון של בית המדרש)

לפרטים נא לפנות בטלפון - 0548448692. לתגובות הערות והארות ולקבלת הגיליון במייל, גם במהדורה מורחבת,

נא לפנות לכתובת - Ingber@bezeqint.net